

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія технічного обслуговування авіаційної техніки

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни

«Загальні знання дистанційно пілотованих повітряних суден : Планер та системи
безпілотних літальних апаратів»
обов'язкових компонент освітньо-професійної програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

**272 Авіаційний транспорт
Оператор безпілотних літальних апаратів**

за темою № 8   Обладнання повітряних суден

Кременчук 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу Харківського
національного університету
внутрішніх справ
Протокол від 28.08.2023 № 1

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з технічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні циклової комісії технічного обслуговування авіаційної техніки, протокол від 28.08.2023 № 1

Розробник:

1. Викладач циклової комісії технічного обслуговування авіаційної техніки, викладач-спеціаліст Самохліб Олександр Олександрович

Рецензенти:

- 1. Завідувач кафедри технологій аеропортів Національного авіаційного університету, д.т.н., професор Тамаргазін О.А.*
- 2. Викладач циклової комісії аеронавігації КЛК ХНУВС, к.т.н., с.н.с. Тягній В.Г.*

План лекції:

1. Перелік обладнання що може застосовуватися на БПЛА

Рекомендована література:

Основна література:

1. Бойко А.П., Мамлюк О.В., Терещенко Ю.М. «Конструкція літальних апаратів», К.: Вища освіта, 2010. – 383 с.
2. Кулик М.С., Тамаргазін О.А. Конструкція, міцність та надійність газотурбінних установок і компресорів. Київ: НАУ, 2012. 477 с.
3. Іноземцев А.А., Сандрацький В.Л. Газотурбінні двигуни. П.: ВАТ «Авіадвигун», 2011. 1024 с.

Допоміжна література:

4. Царенко А.О. Вертоліт Мі-2. Блок 3 Газотурбінний двигун. (Категорія В1.3): Конспект лекцій. Кременчук: КЛК НАУ, 2015. 227 с.
5. Царенко А.О. «Вертоліт Мі-8Т. Блок 3 Газотурбінний двигун. (Категорія В1.3): Конспект лекцій. Кременчук: КЛК НАУ, 2015. 250 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/878899d8-b7a7-4481-af22-9835c0748ba0/content>

Текст лекції

Обладнання що застосовується на БПЛА

Leica ADS100 - широкоформатна скануюча RGBN аерофотокамера

Сімейство бортових скануючих датчиків ADS від Leica Geosystems зарекомендували себе надійним і високоякісним фотограмметричним рішенням з 2000 року. Сучасна вискооефективна бортова RGBN аерофотокамери нового покоління Leica ADS100 була представлена в 2013 році та є вдосконаленим аналогом камери Leica ADS80. Leica ADS100 розроблена відповідно до найвищих технічних стандартів і задовольняє потребам фотограмметрії 21 століття: висока ступінь автоматизації, швидкість роботи і чудова якість даних.

Покращена якість зображення

Скануюча камера **Leica ADS100** представлена в двох модифікаціях - SH100 (з фокусною відстанню 62.5 мм) та SH120 (з фокусною відстанню 120 мм). Мультиспектральна ширина смуги сканування 20 000 пікселів гарантує найвищу ефективність збору даних, а повноколірний RGBN з потрібним перекриття, отриманий в трьох напрямках від трьох незалежних каналів (вперед, назад і надир), забезпечує гнучкість і простоту для стереофонічної інтерпретації.

Скорочений час польоту

Повноформатна трилінійна аерокамера Leica ADS100 з поліпшеним часом робочого циклу дозволяє отримувати менший GSD на більш високій швидкості, а фокусна відстань 120 мм дозволяє отримувати аерофотознімки з високою роздільною здатністю, що робить ADS100 SH120 ідеальним датчиком для високопродуктивного картографування міст і збору даних на великих крейсерських висотах. Крім цього, сам принцип дії даної цифрової аерофотокамери дозволяє для міських умов виконувати в 3 рази менше зльотів, тим самим істотно знизити витрати палива, в порівнянні з кадровими камерами.

Найшвидша швидкість обробки даних

Аерозйомна камера Leica ADS100 володіє вбудованим високоточним Novatel SPAN GNSS датчиком (підтримка GPS, GLONASS та BeiDou) в поєднанні з інерційною системою IMU, які служать для визначення просторових координат в режимі реального часу, спрощують процес аеротриангуляції, дозволяють максимально прискорити процес обробки отриманих даних. Весь робочий процес від етапу планування польотної місії з ПЗ **Leica MissionPro** до створення ортофото, генерації хмари точок та роботи зі стереоданим із ПЗ **Leica XPro**, дозволяє здійснювати збір та обробку даних з найвищим рівнем продуктивності.

Загальна сенсорна платформа

Leica ADS100 підтримує уніфіковане встановлення для літаків. Всі компоненти системи, такі як гіростабілізована платформа Leica PAV100 (служить для компенсації кутів нахилу літального апарату), контролер камери CC33, а також бортові дисплеї оператора та пілота, можуть використовуватися спільно з середньоформатною камерою Leica RCD30 і похилими камерами, що істотно знижує вартість фотограмметричних робіт і спрощує експлуатацію.

Leica Chiroptera 4X - батиметрична і топографічний лідар

Лідар Leica Chiroptera 4X - це високоефективний бортовий датчик LiDAR від Leica Geosystems для топографічного і батиметричного сканування з високою роздільною здатністю, що дозволяє проводити батиметричну зйомку підводного рельєфу до глибини 25 м. Chiroptera 4X розроблений для задоволення зростаючої потреби наукової спільноти для досліджень геології і геоморфології в зборі якісних, деталізованих, високоточних даних, необхідних для моніторингу навколишнього середовища і зйомки мілководних морських районів водних об'єктів і водних об'єктів.

Значний приріст продуктивності

Завдяки інноваційній технології сканування зі збільшеною в 4 рази щільністю хмари точок, в порівнянні з попередніми версіями батиметричних лідарів, **Leica Chiroptera 4X** забезпечує приріст продуктивності більш ніж на 50% без втрати якості й точності даних!

Інтелектуальний радар для батиметричної зйомки

На сьогоднішній день Chiroptera 4X, в технічному аспекті, вельми просунута лідарна система. Гібрид LiDAR Leica Chiroptera 4X сканує зі швидкістю 140 000 точок в секунду в батиметричному каналі та 500 000 точок в секунду в топографічному каналі, що робить його ідеальним інструментом для безшовної зйомки морського узбережжя і суші. Система включає також 80-мегапіксельну камеру середнього формату Leica RCD30 для створення кольорових RGB хмар точок.

Вище точність, менше терміни

- Безшовне тривимірне лазерне сканування землі (LiDAR) суші і прибережних зон, з реєстрацією повного хвильового сигналу в обох каналах;
- Ефективний збір даних за допомогою багатопроменевого сонара в особливо небезпечних зонах повільних руйнувань;

- Найбільша глибина проникнення лазерного променя серед конкуруючих систем;
- Простий збір топографічної (опис рельєфу землі) і батиметричної інформації (опис морського дна) для точного моніторингу навколишнього середовища;
- Економія часу на післяобробку за допомогою інтелектуальної автоматичної корекції даних з урахуванням показників заломлення води;
- Лідар Leica Chiroptera 4X легко оновлюється до глибоководної батиметричної системи LiDAR HawkEye 4X.

Батиметричні карти

Батиметричний лідар Leica Chiroptera 4X дозволяє здійснювати гідрографічні зйомки відповідно до стандарту S-44. Забезпечує високу повноту даних, скануючи поверхню в "сліпих" зонах за допомогою похилого (oblique) LiDAR та формує безшовні хмари точок, здійснюючи як топозйомку, так і батиметричну (підводну) зйомку з максимальним проникненням на глибину до 25 м в умовах навіть замуненої води.

Прибережний моніторинг

Ця високоефективна лідарна система підтримує інженерно-геологічний прибережний моніторинг шельфу морів і русла річок, а також геоморфологічний моніторинг ерозії ґрунтів. Отримані дані допомагають провести повне обстеження території, класифікувати морське / річкове дно і субстрат, надаючи дані про відбивну здатність поверхні й інтенсивність розвитку ерозійних процесів.

Дослідження річок і внутрішніх вод

Leica Chiroptera 4X надає актуальні дані для картографування, прогнозування і моделювання повеней - важливі протипаводкові заходи щодо захисту житлових районів і об'єктів інфраструктури, розташованих поблизу внутрішніх вод, що особливо актуально для західних (в басейнах річок Карпат) і центральних регіонів України (басейни річок Дніпро, Десна).

Моніторинг навколишнього середовища

Цифрова батиметрія проводиться з метою моніторингу навколишнього середовища. Картографування та класифікації підводної рослинності і середовища проживання підводної фауни дозволяє проводити наукові дослідження аквакультури, екології океанів / морів / внутрішніх вод і гідродинаміки водних об'єктів.

Workswell WIRIS 640 - інфрачервона камера

Workswell WIRIS 2nd Generation - це сучасна тепловізорна система для безпілотних літальних апаратів (БПЛА), вагою 390 гр, що має розширення 640 x 512 пікселів з температурною чутливістю до 0,03° C і діапазоном температур до 1 500° C.

Основна мета системи - просте перенесення, зберігання та аналіз радіометричних даних (температури) в реальному часі безпосередньо з літального

апарату і відображення цих даних на контролері оператора в режимі реального часу.

Система може безперервно записувати радіометричні відеоролики або зображення у внутрішній 32 ГБ пам'яті (до 80 000 зображень або 200 хвилин відео). Всі дані можуть бути проаналізовані в програмному забезпеченні, яке включене в пакет Workswell WIRIS.

Пілот БПЛА здатний записувати відео, знімати зображення і навіть управляти цілим меню WIRIS тільки за допомогою двох цифрових входів (ШІМ) або через SBus. Функціональність системи WIRIS розширює спектр використання від промислового і сільського господарства до забезпечення безпеки.

Система також пропонує різні режими, палітри, можливість використання різних сигналів, аналіз вимірювань і 16-ти кратне масштабування. Отримайте чіткий візуальний та інфрачервоний огляд під час всього польоту, використовуючи вбудовану цифрову камеру з високим здатністю 1 600 x 1 200 рх.

Якщо вам потрібно провести первинне коригування зображень, CorePlayer та ThermoFormat зможуть Вам з цим допомогти. Це програмне забезпечення дозволяє виконувати такі функції, як:

- Регулювання коефіцієнта випромінювання;
- Редагування радіометричних зображень (ІК-зображень) для встановлення рівня і діапазону;
- Зміна режимів палітри;
- Масштабування;
- Додавання інструментів вимірювання - плям, ліній, поліліній, прямокутників, функцій теплового профілю;
- Відображення збереженої інформації GPS і трасування траєкторії на реальній карті;
- Формування звіту PDF з отриманих вимірів;
- Експорт фотографій з цифрової камери (JPG, PNG);
- Експорт даних в Microsoft Excel (файл CSV) або просте зображення PNG;
- Створення графіка часу з радіометричного відео (опційно);
- Експорт відео AVI з радіометричного відео (опційно).

Workswell ThermoFormat допоможе в масивній обробці термограмм (теплових знімків). Якщо ви хочете змінити палітру, радіаційну здатність або діапазон температур на великій кількості термограмм, використовуйте Workswell ThermoFormat, який використовується для експорту зображень з інформацією GPS для створення 3D-моделі.

Безпілотна система повітряного сканування Delair-Tech DT26X Lidar

Особливості:

Висока якість даних: єдина професійна безпілотна система повітряного сканування, здатна точно зняти інфраструктуру (наприклад, електропори, ЛЕП) або землю під деревами, з висоти 120 м і швидкістю 17 м/с. Політне завдання

безпосередньо контролюється з наземного пункту керування перевірки якості в режимі реального часу.

Швидке повернення владених коштів: дані повітряного LiDAR-сканування можливе отримати з маленького автоматичного БПЛА, що неабияк потішить вартість отримання цих дорогоцінних даних.

Безпека: розширені автоматичні відмовостійкі режими з аварійним парашутом. Аналіз безпеки, проведений відповідно до авіаційних стандартів, а саме ARP4761.

Польова готовність: менш ніж 8 хвилин до автоматичного зльоту, легкий транспортний кейс.

Модульність: повітряне рішення «під ключ». Сумісність із польотними завданнями відеоспостереження і фотограметрії.

Основні технічні характеристики

- Тривалість польоту: до 80 хв.
- Розмах крил: 3.3 м
- Довжина фюзеляжу: 1.6 м
- Маса: 18 кг
- Матеріал корпусу: композитний (фіберглас, карбон, кевлар)
- Час розгортання: 8 хв.
- Старт: з катапульти
- Робоча висота польоту: 0-1250 м, максимальна — 1750 м
- Крейсерська швидкість польоту: 65 км/год
- Кут огляду/ширина смуги сканування: 70°/140 м (з висоти 100 м)
- Щільність хмар точок: 45 точок/м² (з висоти 100 м)
- Точність позиціювання хмар точок: 4 см у плані, 2 см по вертикалі
- Максимальна дальність польоту: 85 км
- Максимальна площа покриття території: 55 км² (з висоти 450 м)
- Дальність дистанційного керування та зв'язку з оператором: до 30 км (на висоті 250 м)
- Погодні умови: вітер до 36 км/год, помірний дощ, температура від 15° до 50°

- Посадка: на фюзеляж, мінімально допустимі розміри посадкової смуги 10 м × 20 м, рекомендується 20 м×40 м
- Датчик: LiDAR VUX-1-UAV RIEGL
  - Максимальна частота вимірювань: до 500 000 см./сек.
  - Максимальна дальність вимірювань (у разі коефіцієнта відбиття 20%): 550 м
  - Точність вимірювання дальності: 10 мм
  - Число відбиття від цілі: необмежене
- Високоточний двочастотний GNSS приймач, поєднаний з інерційною системою, для накопичення даних позиціонування для подальшого постоброблення

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

1. Щільність сканування до 70 точок/м².
  2. Швидкість сканування до 550 000 точок/хв.
  3. Абсолютна точність позиціонування до 2 см
  4. Число відбиття від цілі — необмежене
- вага (з корисним навантаженням): 15 кг
 максимальний час польоту: до 80 хвилин
 крейсерська швидкість польоту: 65 км/год,
 дальність зв'язку з оператором: до 30 км,
 стійкість до погодних умов: вітер до 36 км/год, помірний дощ,
 температура: от -15° до +40°C
 висота польоту: 0-12590 м, макс. 1750 м
 датчик: LiDAR VUX-1-UAV (RIEGL), інтегрований із високоточною GNSS-інерціальною системою позиціонування.
- швидкість сканування: до 550 000 точок/з дальність вимірювань: до 550 м (за $\rho \geq 20\%$) точність вимірювань за дальністю: 10 мм